

Partizansko gospodarstvo v okraju Smlednik leta 1944

Ta sestavek predstavlja prvi opis partizanskega gospodarstva na tem območju v letu 1944. Zakaj samo v tem letu? Zato, ker se je organizirana gospodarska dejavnost v rajonu Smlednik začela šele decembra 1943 z ustanovitvijo rajonske gospodarske komisije (RGK). Decembra 1944 pa je na področju rajona Smlednik prenehala vsa politična in gospodarska dejavnost zaradi poostrene okupatorjeve in domobranske dejavnosti.

Rajon Smlednik (od marca 1944 preimeno- van v okraj Smlednik) je obsegal 25 vasi v se- vernem delu občine Ljubljana Šiška in v skraj- nem južnem delu občine Kranj, Trboje, Žerjav- ka, Moše, Dragočajna, Smlednik, Valburga, Hraše, Zapoge, Dornice, Dobruša, Repnje, Torovo, Verje, Sp. Pirniče, Zg. Pirniče, Zavrh, Vikrče, Tacen, Šmartno pod Šmarno goro, Povodje, Srednje, Spodnje in Zgornje Gameljne ter Skaručno in Vojsko.

PARTIZANSKE AKCIJE

V prvih treh mesecih leta 1944 so partizani intenzivno napadali tovarne na tem območju. Januarja so napadli tovarno Seunig v Tacnu, februarja pa so požgali tovarno Stora v Gameljnah. To je bila največja škoda, ki so jo par- tizani povzročili okupatorju na Gorenjskem. S tem so onemogočili proizvodnjo še zadnji to- varni v rajonu. Napadi na tovarne, še posebej na Storo, so daleč najpomembnejše akcije te- rencev rajona Smlednik.

Mobilizacija v rajonu Smlednik je potekala od konca januarja do konca marca 1944. Uspeh mobilizacije je bil devetdesetodstoten. Tudi čete, ki so bile takrat na položajih, so bile dobro preskrbljene. Vodstvo rajona je predvi- devalo, da se bo po mobilizaciji število žensk v odborih OF povečalo, »ker so možje v vojski in bodo bolj dovzetne za organizacijo«. A stanje se tudi v naslednjih mesecih ni izboljšalo, saj je član okrožnega komiteja KPS Škofja Loka po- ročal avgusta 1944, da je stanje v ženski orga- nizaciji zanemarjeno.

10. aprila je bil na Šmarni gori miting, ki so ga terenci smledniškega, šentviškega in med- voškega rajona izkoristili za mobilizacijo. Po mitingu in mobilizaciji je bila hajka, s katero so hoteli Nemci očistiti teren partizanov in omo- gočiti nastanek domobranskih postojank. Akcij v počastitev prvega maja se je udeležilo 25 ile- galcev, ki so delovali na tem območju in še 30 domačinov, ilegalcev. Zakurili so 19 kresov, podrli 55 drogov ter odnesli še 500 metrov žice. Kmalu zatem so napadli orožnike in jim



Ustreljeni talci v gozdu pri Smledniku

zaplenili tri pištole, puško in šest koles. Aktiv- nost domobrancev se je povečala v poletnih mesecih leta 1944. Do 30. avgusta je bil okraj Smlednik obkrožen s sovražnimi postojan- kami v Voklem, Vodica, Smledniku, Šmart- nem in Šentvidu. Domobranci iz postojanke v Smledniku so stalno nadzorovali most čez Savo v Smledniku ter postavljali zasede. Tako so sekali glavni kanal, ki je povezoval okraj Smlednik z okrožjem Škofja Loka. 25. avgusta so ujeli člana okrajne gospodarske komisije. Zaradi njegovega izdajstva so bile v avgustu velike aretacije v Šmartnem in Gameljnah, kjer so pozaprl 45 ljudi.

Politični položaj se je delno izboljšal s na- padu Gorenjskega odreda. Njegova patrolja je

napadla orožniško patroljo iz postojanke v Smledniku pri vasi Hraše. Pri tem je bil ubit nj- hov komandant, štirje orožniki pa ranjeni. Na- padli so tudi valjni mlin v Gameljnah in orož- niško patroljo iz Vodice. Pogoji za aktivistično delo na Gorenjskem so se ob koncu leta izredno zaostriili, posebno ob cestah in poteh, prehodih, v nižinskih predelih in v okolici mest. Okraj Smlednik je bil skoraj popolnoma odre- zan od okrožja Škofja Loka, ker so bili prehodi čez Savo minirani in zastraženi. Konec leta 1944 je samo na desnem bregu Save, na medvoškem področju, padlo 15 kurirjev in te- rencev, ki so hoteli ponovno vzpostaviti redno zvezo čez Savo prek mostu v Smledniku. Pot- lej so zveze političnega in vojaškega vodstva za Gorenjsko z levim bregom Save prenesli iz krajše, nižinske na daljšo pot pod Karavanka- mi.

PARTIZANSKA GOSPODARSKA DEJAVNOST

Na Gorenjskem je bil razvoj partizanske go- spodarske dejavnosti počasnejši kot drugje na Slovenskem. Nasilke gospodarske dejavnosti so bile gospodarske komisije (GK), ki so jih za- čeli ustanavljati po 5. decembru 1943. Tudi v rajonu Smlednik je bila GK nosilka načrtnega partizanskega gospodarstva. Okrajna gospo- darska komisija Smlednik je imela julija 1944 11 vaških gospodarskih komisij in dva vaška gospodarska odbora. V teh komisijah in odbo- rih je delovalo 52 članov, toda zaradi izdaje je bilo v avgustu 1944 razbitih pet vaških gospo- darskih komisij.

Partizansko gospodarstvo v rajonu Smled- nik je obsegalo zbiranje hrane, obleke, obutve, tehničnega materiala in denarja. Vse to so zbi- rali z rekvizicijami (s pomočjo vojske in teren- skih delavcev), s prostovoljnimi prispevki in nakupom.

Gospodarski položaj v okraju Smlednik se je konec leta 1944 začel hitro slabšati, ker je bil terencem dostop v vasi zaradi stalnih sovra- žnikovih zased skoraj onemogočen. Da ne bi vskladiščena živila še naprej prihajala v roke sovražniku, jih je vodja okrajne GK dajal teren- cem, ki so hodili na sedež okrožja Škofja Loka.

TEHNIKA

Večino zbranega tehničnega materiala (stroji za tisk, radioaparati, papir in pisarniški material) so porabili v okrajni tiskarni, tehniki. Ustanovljena je bila oktobra 1943. Do avgusta 1944 je Tehnika natisnila 10.194 lepakov, ra- dijskih poročil in karikatur, 21.340 parol, 150 pesmaric, 410 časopisov, 120 brošur in 170 »literature«, kot jo imenujejo viri. Ta Tehnika je bila tedaj najbolje opremljena na Gorenjskem in se ni mnogo razlikovala od tehnik v Ljubljani. Ponašala se je z elektriko in ventilacijo, dve- ma ležiščema, mizo in električno pečico. Vgrajene so bile tudi avtomatske varovalke in modra luč, da se pri vohu ni svetlikalo. Pri delu sta ti- skarniška tehnika uporabljala še pisalni stroj in ročni ter električni ciklostil. Radijska poročila sta pisala na podlagi poročil iz domovine in s tujih bojišč, saj sta imela v tehniki tudi radijski sprejemnik.

Lojz Tršan

PREJELI SMO

V 8-9 številki Javne tribune — majska števil- ka, ste objavili daljši zapis pogovora s predsed- nikom MS ZSS Francem Hribarjem. Ker je tema pogovora »stabilizacija«, je popolnoma razum- ljivo, da je članek prečitalo precejšnje število članov temeljne organizacije.

Ceprav celotna vsebina pogovora dokaj kri- tično prikazuje ekonomski položaj delavcev v združenem delu in objektivno ocenjuje možno- sti, da se izboljša socialni položaj delavcev, smo mnenja, da primerjava, ki jo je tov. predsednik Hribar naredil s tem, ko je postavil vprašanje: »Kdo se bo na primer odločil, da bo za osebni dohodek v višini starega milijona čistil ljubljans- ke ulice?« močno razvrednoti delo kvalificira- nih delavcev in tudi tistih 10.000 delavcev v Ljubljani, ki prejemajo manj kot 10.000 din me- sečnega osebnega dohodka.

Ne samo v naši temeljni organizaciji, ki je pro-

blematiko socialne varnosti delavcev obravna- vala na izvršnem odboru sindikata, temveč tudi v drugih delovnih okoljih je taka izjava dokaj nerazumljiva in povzroča razmišljanja delavcev, ali smo v naši družbi že izenačili kvalificirano in nekvalificirano delo. Naj nam ta predsednik ne zameri, toda »čiščenje ljubljanskih ulic« se ver- jetno lahko smatra za enostavnejša opravila, ako ga primerjamo z delom npr. kvalificiranega prodajalca in njemu sorodnih opravil v trgovini. Izvršni odbor sindikata je zato pri proučevanju te problematike sklenil, da uredništvu glasila »Javna tribuna« pošlje to protestno pismo glede primerjanja osebnih dohodkov kvalificiranih in nekvalificiranih delavcev.

Slovenija avto, Avtomerkur
TOZD K.E.G.
Predsednik IO sindikata:
Aleksander Selan